

Onkoloogiliste patsientide vaksineerimine COVID-19 vastu

Kuna ka Eestis on Covid-viiruse levik kiire ning oluline on omandada kaitse nakatumise vastu, küsivad viimasel ajal palju patsiendid oma onkoloogidelt nõu, kuidas oleks õige ja ohutu toimida.

24. märtsil toimus ABC Global Alliance poolt korraldatud veebiseminar „**Covid-19 vaccines and Breast Cancer: Ask the experts**“, kus küsimustele vastasid onkoloogia ja immunoloogia rahvusvahelised eksperdid (loetelu kirjatüki lõpus).

Kõlama jäi kaks sõnumit:

- **Vaksineerimine on oluline ja vältimatu.** Kõik vaktsiinid on efektiivsed ja ohutud ja nendest saadav kasu on palju suurem kui kahju mitte vaksineerimisest.
- **Suhtlemine tervishoiutöötajatega tagab parema tervise tulemi.** Ära oota küsimusi arstilt, vaid räägi ise, mis Sulle, kui patsiendile, oluline tundub ja mis Sind huvitab.

Kuna Covid-19 haiguse põdemise ajal vähiravi katkestatakse, siis on metastaatilise rinnavähi patsientide ja ka kõigi teiste vähiga elavate inimeste vaksineerimine tervise seisukohast väga oluline. Haigestumine Covid-19 halvendab vähiravi tegemise võimalust ja selle tulemuslikkust. Massilise vaksineerimise positiivne mõju on juba nähtav riikides, kus vaksineerimisega alustati varem ja seda on tehtud suurele hulgale elanikkonnast, näiteks Suurbritannia ja Iisrael. Vaksineerimise mõju parimaks väljenduseks on kriitiliselt haigete patsientide hulga oluline vähenemine haiglates.

Viiruse hirmus ei tohi loobuda skriiningust, järelkontrollist (vähiga seotud testidest), vastuvõttudest ega ravist. Samas peab alati meeles pidama kõiki viiruse levikut piiravaid meetmeid – mask, distantsi hoidmine, kätepesu. Ka vaksineerimise järgselt on oluline kanda alati siseruumides maski, seda ka arsti juurde minnes.

1. Vähihaigetel, sh metastaatilise rinnavähiga patsientidel ei ole vastunäidustust vaksineerimiseks. Ka HER2-vastast ravi saavad patsiendid võivad vaksineerida.
2. Vähiga patsientidel sõltub vaktsiinist saadava kaitse tekkimine haiguse staadiumist. Covid-19 viirusest põhjustatud haigestumise vastane kaitse võib tekkida aeglasemalt ja esimese vaktsiinisüsti järgne kaitse on nõrgem kui neil, kes ei põe vähki, aga peale teist vaktsiinisüsti on efekt sama, mis tervetel inimestel.
3. Metastaatilise rinnavähiga patsientidel, kes saavad vähivastast ravi, on oluline valida vaksineerimiseks võimalikult õige aeg.
  - a. Vähiravi ei tohiks konkureerida vaktsiiniga, st ajastus on oluline. Vaksineerimise aja valikul peaks arvestama ka patsiendi üldist enesetunnet.
  - b. Kemoterapiat saavatel patsientidel peaks see olema kahe ravikuuri vaheline aeg, kui organismi immuunsüsteem on võimeline reageerima.
  - c. Vere hüübimissüsteemile mõjuvate ravimite kasutamise korral.
    - i. Kõrgenenud riskiga patsientidel on võimalik ravi vahetada. Räägi raviarstiga!
    - ii. Vaksineerimisega kaasnev tromboosirisk on väiksem kui näiteks tamoksifeeniga kaasneda võiv trombi tekke risk.
    - iii. Verevedeldajate ennetavaks kasutamiseks näidustust ei ole.
    - iv. ½ aspiriini päevas, mida soovitatakse ka tavaolukorras ehk nn südameaspiriin, ei tee paha.
  - d. Käimasolev immuunravi ei ole vastunäidustus vaksineerimiseks.

- e. Kui patsient haigestub Covidisse vähiravi ajal, siis ravi katkestamise otsustab vähiravi arst.
4. Vaktsiini, mida eelistada võiks, kui valikuvõimalus antakse, ei ole.
    - a. Vaktsiinide tõhusus vähendada raskeid haigusvorme on ühesugune, lähenedes 100%. Vaktsineerimine on väga oluline just tervishoiusüsteemide vastupidavust silmas pidades.
    - b. Vaktsiinid erinevused kergete haigusjuhtude vältimisel (olulisust tervishoiusüsteemidele silmaspidades) on minimaalsed.
    - c. Ohutusnäitajad vaktsiinidel on sarnased.
  5. Oluline on vaktsineerida ka patsiente, kes on Covid-19 läbi põdenud, sest viiruse tüvesid on palju ja haiguse põdemise järgne immuunsus ei pruugi olla püsiv.
  6. Antikehade testimine ei ole oluline, vaktsineerimisjärgne kaitse kestab praeguste teadmiste kohaselt 9 kuud.
  7. Vaktsiini võib süstida ka mujale kui vasakule õlavarde ja seda just patsientidel, kellel on vähihaiguse tõttu teostatud mastektomia ja eemaldatud lümfisõlmed.
    - a. Vaktsineerimise järgselt võivad suureneada piirkondlikud lümfisõlmed. Oluline on sellest informeerida radioloogi/raviarsti, kui järjekordne kontrollvisiit satub vaktsineerimise järgsele ajale.
  8. Vaktsiinid on ohutud ka patsientidele, kellel on anamneesis allergilised reaktsioonid.
    - a. Allergilised patsiendid – rääkige esinenud allergiatest enne vaktsiinisüsti saamist tervishoiutöötajale.
    - b. Allergiavastaste ravimite kasutamine enne vaktsiinisüsti ei ole keelatud, steroidhormoone kasutada vajalik ei ole. Vajaduse osas konsulteerige oma raviarstiga.
    - c. Allergiliste reaktsioonide kiireks tuvastamiseks ja nendele reageerimiseks on vajalik peale süsti jääda 15-30 minutiks tervishoiutöötajate kontrolli alla.
  9. Maski kandmine jääb oluliseks abinõuks ka peale vaktsiinisüstide saamist, sest
    - a. vaktsiin ei muuda inimest viiruse suhtes steriilseks,
    - b. vaktsiin aitab vältida nakatumisele järgneva haiguse väljakujunemist,
    - c. vaktsineeritud, aga siiski viirusega kokku puutunud inimene, võib olla nakkusohtlik.
  10. Isolatsioonis olemisest tuleneva stressi vähendamiseks on vähihaigetel, nagu ka kõikidel teistel, vajalik keskenduda võimalustele suhelda ja säilitada tegelemine asjadega, mis rõõmu pakuvad.
    - a. Spetsialisti tuge vajavad inimesed, kelle ärevus, depressioon ja unetus hakkavad segama tavalise elu elamist. Oluline on neid muutusi märgata!
    - b. Leia uusi ja kasuta kõiki seni kasutusel olnud võimalusi lähedastega suhtlemiseks.
    - c. Halba ei tee ka osalemine erinevates veebitundides – jooga, teadvelolek, meditatsioon.

Veebiseminaril vastasid küsimustele:

F. Cardoso, Champalimaud Clinical Center, Lisbon, PT (*onkoloog*)

R. Haidinger, Brustkrebs Deutschland e.V. (German Breast Cancer Association), Munich, DE (*patsientide esindaja*)

S. Mertz, mBC Alliance, New York, US (*patsientide esindaja*)

S. Paluch Shimon, Hadassah University Hospital - Sharett Institute of Oncology, Jerusalem,

IL (*onkoloog*)

A. Platas, Médicos e Investigadores en la Lucha contra el Cáncer de Mama (MILC), Mexico City, MX (*psühholoog-onkoloog*)

H. Veiga Fernandes, Champalimaud Clinical Center, Lisbon, PT (*Immunoloog*)

T. Wiseman, The Royal Marsden NHS Foundation Trust, Clinical Chair of Applied Health Research in Cancer Care University of Southampton, London, UK (*med-õde*)

Veebiseminar „Covid-19 vaccines and Breast Cancer: Ask the experts“ on järelvaadatav ([link](#))

[ABC Global Alliance](#) on 2016. aastal loodud koostööplatvorm, mille eesmärk on tõsta teadlikkust ja parandada metastaseerunud rinnavähiga patsientide (advanced breast cancer, ABC) ravivõimalusi ja elukvaliteeti terves maailmas.